

10.8.2009

Dnro 621/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

RIKOSILMOITUS ON KIRJATTAVA JA HUOLEHDITTAVA SAMALLA ASIAKKAAN YKSITYISYYDEN SUOJASTA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli eduskunnan oikeusasiamiehelle 20.2.2009 osoittamassaan kirjoituksessa---poliisiviranomaisten menettelyä rikosilmoituksen vastaanottamista koskevassa asiassa. Kantelija oli tyytymätön siihen, että poliisi ei suostunut ottamaan vastaan hänen tekemäänsä rikosilmoitusta ja hänen asiaansa käsiteltiin poliisilaitoksen tiloissa siten, että sivulliset saattoivat kuulla, mistä oli kysymys.

3 RATKAISU

3.1 Kantelukirjoituksessa kerrotut tapahtumat

Kantelukirjoituksen mukaan kantelija oli mennyt --- poliisilaitokseen kuuluvalle --- pääpoliisilaitokselle tekemään rikosilmoitusta koskien epäilemäänsä asiakirjaväärennöstä. Kantelija oli mennyt poliisiaseman päivystykseen ja kertonut siellä olleelle poliisimiehelle tapauksesta ja näyttänyt mukanaan ollutta lomautuspaperia, jota oli kantelijan mukaan hänen allekirjoituksensa jälkeen muutettu. Poliisimies oli kysynyt kantelijalta, halusiko hän tehdä tutkintapyynnön asiasta. Kantelija oli vastannut kysymykseen myöntävästi. Tämän jälkeen hänet oli ohjattu päivystyksestä poliisiaseman toiseen kerrokseen odotustiloihin.

Odotustilassa kantelijan luokse oli tullut poliisimies, joka oli tiedustellut kantelijalta, oliko hänen nimensä (kantelijan nimi) ja oliko kyseessä tapaus Nokian Renkaat. Kantelija oli vastannut tiedusteluun myöntävästi. Poliisimies oli alkanut kysellä tapauksen yksityiskohdista siten, että myös odotustilassa ollut ulkopuolinen henkilö oli kuullut, mistä oli kysymys.

Keskustelun päätyttyä poliisimies oli todennut kantelijalle, ettei asia kuulu poliisille ja että kantelijan tulisi olla yhteydessä työsuojelupiiriin tai luottamushenkilöihin. Tämän jälkeen kantelija oli poistunut poliisilaitokselta.

3.2 Poliisin selvitysten sisältöä

Kantelun johdosta antamassa selvityksessään rikosylikonstaapeli kertoi toimineensa ns. juttuvuorossa olevan ryhmän johtajana. Ryhmästä 1 - 2 henkilöä oli ollut päivystyksessä, josta asiakkaat ohjattiin eteenpäin heidän asiansa mukaan. Rikosylikonstaapelin tehtävänä oli jakaa toiseen kerrokseen ohjatut tutkintaan tulevat asiakkaat tutkijoille, mikäli asia sitä edellytti.

Ilmapäivällä päivystyksestä oli toisen kerroksen aulaan ohjattu kantelijan niminen henkilö vuoroaan odottamaan. Päivystyksestä oli ilmoitettu hänen saapumisensa sekä kerrottu asian liittyvän irtisanomiseen ja lomautukseen Nokian Renkailta.

Rikosylikonstaapeli oli mennyt aulaan, jossa oli tiedustellut, mitä kantelijan asia koskee. Rikosylikonstaapelin selvityksen mukaan aulassa ei tällöin ollut muita henkilöitä, mutta käytävällä saattoi mahdollisesti samaan aikaan kulkea muita poliisihenkilöitä joko yksin tai asiakkaan kanssa. Kantelija oli rikosylikonstaapelin mukaan kertonut asiansa liittyvän Nokian Renkailta saamaansa lomautukseen ja irtisanomiseen ja siihen liittyvään kirjalliseen tiedoksiantoon, jossa kantelijan mielestä oli jotain sel-laista, mistä hän ei ole sopinut työnantajansa kanssa. Kantelija oli esittänyt yhden saamansa irtisa-nomista ja lomautusta koskevan asiakirjan.

Rikosylikonstaapeli kertoi käsittäneensä kantelijan tulleen poliisin juttusille hakeakseen neuvoa, kuin-ka hänen tulee toimia. Rikosylikonstaapeli oli neuvonut kantelijaa ottamaan yhteyttä ammattiliittoonsa, luottamushenkilöön tai työsuojeluhenkilöön asian selvittämiseksi ja mikäli he katsovat, että asiassa olisi syytä epäillä rikosta, he lähettäisivät tutkintapyynnön poliisille. Rikosylikonstaapelin mukaankan- telija ei erikseen pyytänyt tai vaatinut, että hänen asiastaan oli kirjattava ilmoitus.

Keskustelun jälkeen kantelija oli poistunut aulasta eikä hän ollut vaikuttanut olevan millään tavoin pa- hoillaan siitä, ettei poliisi ottanut ilmoitusta vastaan. Siitä mitä poliisilaitoksen ensimmäisessä ker- roksessa sijaitsevassa päivystyksessä asiasta oli keskusteltu, ei rikosylikonstaapelilla ole tietoa. Kantelijan lähdettyä rikosylikonstaapeli ilmoittaa keskustelleensa asiasta myös esimiehensä kanssa, "joka oli asiassa samoilla linjoilla".

Rikoskomisario kertoi selvityksessään toimivansa tutkinnanjohtajana perustutkinnassa, jossa ri- kosylikonstaapeli työskentelee tutkintaryhmän ryhmänjohtajana, jonka tehtävänä on jakaa ryhmälle tulevat jutut tutkijoille. Rikoskomisario kertoi kuulleensa kantelijan käynnistä välittömästi sen jälkeen, kun tämä oli poistunut aulasta. Rikosylikonstaapeli oli rikoskomisariorille kertonut kantelijan tulleen ky- symään ohjetta, miten tämän tulisi menetellä, kun hänet oli lomautettu Nokian Renkailta. Samalla ri- kosylikonstaapeli kertoi antaneensa edellä mainitut ohjeet kysyjälle.

Rikoskomisario totesi, että mikäli asiassa olisi kirjattu rikosilmoitus, olisi poliisi pyytänyt siitä lausun- toa työsuojelupiiriltä ja vasta lausunnon saamisen jälkeen ryhtynyt mahdollisiin esitutkintatoimenpitei- siin. Koska rikosylikonstaapeli oli ymmärtänyt kantelijan käynnin neuvontapyynnöksi, joita rikosko- misarion mukaan poliisille runsaasti esitetään, totesi rikoskomisario neuvon olleen oikean, sillä työ- suojelupiiristä löytyy asiantuntemusta tämänlaatuisiin tapauksiin. Rikoskomisarion selvityksen mu- kaan siinäkin tapauksessa, että työsuojelupiirissä olisi todettu virheellisyyksiä tapahtuneen, tiedottai- si työsuojelupiiri asiasta virkansa puolesta poliisille, jolloin esitutkinta käynnistettäisiin.

- - - poliisipäällikön antamassa poliisilaitoksen lausunnossa todetaan, että poliisilaitoksen näkemyk- sen mukaan asiassa olisi tullut kirjata ilmoitus ja tapaukseen olisi tullut perehtyä selvityksessä esitet- tyä tarkemmin. Koska kantelija kirjoituksessaan selvittää epäilleensä lomautuspapieriansa muutetun allekirjoituksensa jälkeen, kyseessä saattaisi olla mahdollisesti väärennös. Lausunnossa todetaan, että ilmoitusta ei voida jättää vastaanottamatta sillä perusteella, että asia vaikuttaa epäselvältä ja

mahdollisesti toisen viranomaisen toimialaan kuuluvalta, vaan ilmoitus on aina otettava vastaan asiakkaan sitä vaatiessa. Rikosilmoituksia vastaanotettaessa poliisin alustavaan selvittämisvelvollisuuteen poliisilaitos katsoo kuuluvan selvittää, vaatiiko asiakas ilmoituksen tekemistä vai ei. Tämä seikka ei saa jäädä epäselväksi.

Poliisilaitoksen lausunnossa todetaan edelleen, että a asiakkaan asian käsittely varsinkin rikosilmoitusasiassa tulee poliisilaitoksen käsityksen mukaan aina tapahtua suljetussa ilmoitusten vastaanottohuoneessa tai jutun tutkijan työhuoneessa, joissa kumpaisessakaan ei ole asiaan kuulumattomia henkilöitä läsnä. Tätä poliisilaitos tulee jatkossa koulutuksessa painottamaan ja edellyttää, että esimiehet puuttuvat mahdollisesti havaitsemiinsa virheellisyyksiin. Poliisilaitos pitää yksityisyyden suojaa tärkeänä.

- - - lääninhallituksen poliisiosasto on lausunnossaan tyytynyt viittaamaan poliisilaitoksen lausuntoon asiassa.

3.3

Kannanotto

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä toimivaltaisessa viranomaisessa.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 1 §:n 1 momentin mukaan kun asianomistaja tai joku muu ilmoittaa poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle rikoksesta tai tapahtumasta, jota hän pitää rikoksena, ilmoitus on viipymättä kirjattava.

Totean, että velvollisuus kirjata ilmoitus poliisille ilmoitetusta rikoksesta tai tapahtumasta on varsin ehdoton. Esitutkintasäännösten mukaan ilmoituksen kirjaamisen tarpeen ratkaisee ilmoittajan näkemys siitä, pitääkö hän ilmoittamaansa asiaa rikoksena. Vaikka tutkintapyynnön tai rikosilmoituksen vastaanottanut poliisimies katsoisi, että asiassa ei tutkintapyynnön perusteella ole syytä epäillä rikosta, sillä ei esitutkintasäännösten mukaan ole vaikutusta hänen velvollisuuteensa kirjata ilmoitus.

Ristiriitaisten selvitysten valossa asiassa jää jossakin määrin epäselväksi kantelijan ja rikosylikonstaapelin välisen keskustelun sisältö. Rikosylikonstaapelin selvityksen perusteella tapahtumasta välittyy sellainen kuva, että kantelija olisi ymmärtänyt poliisin esittämän näkemyksen, tyytynyt siihen ja luopunut tutkintapyynnön tekemisestä. Näin ollen rikosylikonstaapelin selvityksen perusteella ei olekaan suoranaisesti pääteltävissä, että poliisi olisi kieltäytynyt ottamasta rikosilmoitusta vastaan. Kantelijan kantelukirjoituksesta ja ylipäätään siitä, että hän oli kannellut eduskunnan oikeusasiamiehelle, sitä vastoin välittyy toisenlainen kuva; kantelija ei ollut ainakaan tyytynyt poliisin esittämään näkemykseen asiansa oikeudellisesta luonteesta.

Näkemykseni mukaan kanteluasian tutkinnassa ei ole riidattomasti käynyt ilmi, että rikosylikonstaapeli olisi varsinaisesti kieltäytynyt rikosilmoituksen kirjaamisesta kannanottonsa esitettyään. Mielestäni kuitenkin tämän kaltaisissa asiakaspalvelutilanteissa voi helposti välittyä liiankin ehdoton ja lopullinen kuva siitä, ettei rikosilmoitusta ilmoituksentekijän kuvaamasta ja rikoksena pitämästä tapahtumasta tosiasiallisesti tultaisi lainkaan kirjaamaan. Näin on mahdollisesti tapahtunut myös tässä tapauksessa. Tällainen torjuvaksi tulkittava asenne on mielestäni viranomaiselle kuuluvan palveluperiaatteen valossa jossakin määrin kritiikille altis. Ottaen huomioon selvitysten sisällön pidän tässä tapauksessa riittävänä toimenpiteenäni yhtyä - - - poliisilaitoksen lausunnosta ilmenevään näkemykseen, jonka mukaan ilmoitusta ei voida jättää vastaanottamatta sillä perusteella, että asia vaikuttaa epäselvältä ja mahdollisesti toisen viranomaisen toimialaan kuuluvalta. Olen myös samaa mieltä siitä, että rikosil-

moituksia vastaanottaessa poliisin alustavaan selvittämismenettelyyn kuuluu selvittää, vaatiiko asiakas ilmoituksen tekemistä vai ei.

Yhteenvetona totean, että kanteluasian tutkinnassa ei ole käynyt ilmi, että rikosylikonstaapeli olisi varsinaisesti kieltäytynyt rikosilmoituksen kirjaamisesta kannanottonsa esitettyään. Edellä viranomaisen palveluperiaatteesta todetun perusteella katson kuitenkin aiheelliseksi yleisellä tasolla saattaa rikosylikonstaapelin tietoon edellä rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuuden ehdottomuudesta sekä sen huomioon ottamisesta asiakaspalvelutilanteesta todetun.

Mitä tulee kantelijan asian käsittelyyn poliisilaitoksen odotustilassa, selvityksestä ei ilmene, mikä oli syynä siihen, että hänen haastattelunsa tapahtui poliisilaitoksen odotustilassa. Toisaalta rikosylikonstaapelin selvityksen mukaan aulassa ei tällöin olisi ollut muita henkilöitä, mutta käytävällä saattoi mahdollisesti samaan aikaan kulkea muita poliisihenkilöitä joko yksin tai asiakkaan kanssa. Asiassa jää jossakin määrin epäselväksi, kuuliko joku sivullinen rikosylikonstaapelin ja kantelijan välillä käydyn keskustelun sisällön. Asiaan ei liene saatavissa lisäselvitystä.

Totean tältä osin omana kannanottonani, että asiakkaan asian käsittely olisi tehtävä sellaisessa tilassa, jossa ei ole sivullisia ja jossa voidaan varmistua, että mahdollisesti salassa pidettävät ja arkaluonteiset tiedot eivät tule sivullisten tietoon. Yleensä tämä voidaan turvata parhaiten erillisessä vastaanottohuoneessa tai jutun tutkijan työhuoneessa. Käsitykseni mukaan asian käsittely voi kuitenkin tapahtua myös muualla kuin edellä mainituissa tiloissa, kunhan asiakkaan yksityisyyden suojaa ei loukata. Ottaen huomioon poliisilaitoksen lausunnosta ilmenevät toimenpiteet vastaisten tilanteiden välttämiseksi katson, ettei asia tältä osin anna aihetta muihin toimenpiteisiini, kuin että kiinnitän rikosylikonstaapelin huomiota tapahtuneeseen.

4

TOIMENPITEET

Saatan rikosylikonstaapelin tietoon näkemykseni esitutkinnasta ja pakkokeinoista annettuun asetukseen perustuvasta ehdottomasta velvollisuudesta kirjata rikosilmoitus sekä kiinnitän hänen huomioon asiakkaan yksityisyyden suojasta huolehtimisen. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi myös - - - lääninhallitukselle ja - - - poliisipäällikölle.

Muihin toimenpiteisiini kantelu ei anna aihetta.